

Минтақада турзим салоҳияти ривожлантиришда хориж тажрибаси

Атамуродов Улуғбек Низамкулович

Тошкент давлат транспорт университети (Тошкент, Ўзбекистон)

Аннотация:

Мазкур мақода минтақада туризм салоҳияти ва ундан фойдаланиш тушунчасининг назарий ва иқтисодий асослари баён этилган. Минтақада туризм салоҳияти ривожланишида солиқ ва божхона имтиёзларининг афзалликлари шакллантирилган. Бундан ташқари ушбу мақолада туризм салоҳиятини давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг ўзига хос хусусиятлари таҳлил қилинган.

Аннотация:

В данной статье описаны теоретические и экономические основы понятия туристического потенциала и его использования в регионе. В развитии туристического потенциала региона сформировались преимущества налоговых и таможенных льгот. Кроме того, в данной статье анализируются особенности государственной поддержки туристического потенциала.

Калит сўзлар:

Турзим салоҳияти, виза режими, ишлаб сиқариш, божхона ва солиқ режими, солиқ имтиёзлари, давлат томонидан қўллаб-қувватлаш

Ключевые слова:

Деловой потенциал, визовый режим, производство, таможенный и налоговый режим, налоговые льготы, государственная поддержка

Туризм жаҳон иқтисодиётидаги энг тез ривожланаётган тармоқлардан биридир. Жаҳон туризм индустриясининг ўртача йиллик ўсиши йилига 4-5 фоизни ташкил қилмоқда. У ялпи жаҳон даромадининг 10 фоизини шакллантирмоқда. 2015 йилда дунёда саёҳат қилган туристлар сони деярли деярли бир миллиарддан ошиқ бўлиб, туризмдан тушган даромадлар 1,3 трлн. долларга тенг бўлган. Айрим хорижий давлатлар иқтисодиётида туризмнинг улуши 50 фоиздан ортиқ. Жумладан, Венгрияда 61,0 фоиз, Грецияда – 50 фоиз, Багам оролларида 53 фоиз.

Жаҳон туризм ташкилоти (ЖТТ) маълумотларига кўра, туризм соҳасида банд бўлганлар сони 300 млн. кишига яқин бўлиб, жаҳондаги умумий бандликнинг 8 фоизига тўғри келади. Жаҳон миқёсида туристик хизматлар экспорти улуши 30 фоизни, товарлар ва хизматлар бўйича эса 6 фоизни ташкил этади. Охирги йилларда (2000-2016 йиллар) жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози давом этишига қарамасдан, макроиқтисодий кўрсаткичлари бўйича юқори суръатли ўсишга эришилганлигига ушбу соҳани индустриал даврдан сўнгги босқич (уклад) нинг феномени сифатида қаралмоқда.

Минтақавий сиёсатнинг дунё тажрибаси қуйидаги умумий тенденцияларнинг мавжудлиги билан тавсифланади: номарказлаштириш, минтақалараро интеграция, атроф муҳитни муҳофаза қилиш, аҳоли фаровонлиги ва бошқалар.

Ҳозирда Ўзбекистонда минтақавий ривожланишни умумий стратегияси ва аниқ рағбатлантириш механизмлари ишлаб чиқилмаган. Механизм сифатида асосан давлат бюджети доирасида айрим минтақаларга субвенсия ва дотациялар беришни кўрсатиш мумкин.

Шунингдек, минтақаларни ўрта муддатли ривожлантириш прогнозлари, айрим ҳудудлар (тармоқлар) бўйича ижтимоий-иқтисодий ривожланиш давлат дастурлари ишлаб чиқилган. Хорижий инвестицияларни жалб қилиш ва рағбатлантириш, кичик ва хусусий бизнесни (туризм соҳасида) ривожлантириш борасида минтақалар учун имтиёзлар ва қулайликлар бериш бўйича ҳукумат қарорлари мавжуддир.

Хориж давлатларида кўплаб чора-тадбирлар ривожланиш даражаси бўйича орқада қолган минтақаларда иқтисодий ўсишни рағбатлантиришга йўналтирилган. Булар давлат корхоналарини жойлаштиришни рағбатлантириш, молявий ва молиявий бўлмаган чоратадбирлар орқали минтақаларнинг (тармоқларнинг) рақобатбардошлигини ошириш ва жозибадорлигини яхшилаш, бюджет ва солиқ орқали имтиёз ва қўлайликлар бериш. Кўпгина мамлакатларда минтақавий сиёсатнинг алоҳида механизмларидан ташқари минтақавий мақсадли дастурлар ишлаб чиқиш, чегара ҳудудларни қўллаб-қувватлаш, махсус иқтисодий зоналар ва кластерни ташкил этиш механизмларидан кенг фойдаланилади.

Ривожланган Европа мамлакатларида минтақани (туризмни) ривожланишини қўллаб-қувватлаш механизми сифатида стратегия ва мақсадли дастурларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш жуда кенг қўлланилади. Ўзбекистонда турли минтақалар даражасида, шунингдек, минтақавий туризм бозорини ривожлантиришга қаратилган мақсадли давлат дастурларини ишлаб чиқишда маълум тажриба бор. Жумладан, минтақаларни (тармоқларни) йиллик. Ўрта муддатли ривожлантириш прогнозлари ва давлат дастурлари ишлаб чиқиш кенг йўлга қўйилган. Масалан, беш йилга мўлжалланган Тошкент, Хоразм ва Қашқадарё вилоятларида туризм соҳасини ривожлантириш бўйича давлат дастурлари амалга оширилмоқда.

Минтақада туризмни ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқишда БМТ томонидан таклиф этилган барқарор ривожланиш концепцияси ва инновацион технологияларни қўллашга қаратилган услублардан кенг фойдаланиш мумкин. Хорижда минтақа ва туризмни ривожланишини тартибга солиш механизмларида ҳам бой тажриба тўпланган. Туризмни давлат томонидан бошқаришни учта моделга ажратиш мумкин.

Биринчи модел – мамлакатда туризмни тартибга солувчи марказий бошқарув органини йўқлиги. Бунда туризмнинг асосий муаммолар ривожланган мамлакатларнинг ҳудудларининг ўзида ҳал қилинади.

Иккинчи модел – туризм алоҳида тармоқ вазирлиги томонидан бошқарилади. Бундай мамлакатлар қаторига Малайзия, Миср, Болгария, Туркияни киритиш

мумкин. Асосий масала туристларни жалб қилиш учун қулай шарт-шароит яратиб бериш, инфратузилма объектларини ривожлантиришдан иборат.

Учунчи моделда давлат бошқарув тизими кўп тармоқли вазирлик ихтиёрида бўлиб, туризм бозорида фаолият олиб бораётган вазирликлар, идоралар ва корхоналарни координация қилиш, керакли меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлаш билан шуғулланади (Испания, Буюк Британия, Нидерландия).

Юқорида қайд этилган моделларнинг барчасида асосий муаммо марказий ҳукумат, тармоқ вазирликлари ва корхоналари, минтақа бошқарув органлари ўртасидаги мувозанатни таъминлашдан иборат

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Валединская Е.Н. Инновационные аспекты развития туризма в Московском регионе. Москва, 2011, с 16-20.
2. Junaydulloevich, A. A., Mukhammedrizayeva, T. M., & Bakhritdinovna, A. N. (2020). Environmentally friendly and sustainable supply chain management in the platform economy. Economics, (3 (46)).
3. Junaydullaevich A.A. Innovative factors for agriculture development // Academy, 2020. № 4 (55).
4. Абдуллоев А.Ж., Давлатов С.С. Определения конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий // Современные тенденции развития аграрного комплекса, 2016. С. 1423-1426.
5. Абдуллоев А.Ж., Давлатов С.С. Развитие сотрудничества банковского и аграрного сектора в Узбекистане // Современное экологическое состояние природной среды и научно-практические аспекты рационального природопользования, 2016. С. 4092-4095.
6. Жаҳон туризм ташкилоти (ЖТТ) маълумотлари асосида ҳисобланган. 7. 2017-2021 йилларда Оролбўйи минтақаларини ривожлантириш дастури. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори, Тошкент, 2017 йил, 18 январь.